

Dezsényi Béláné Szemző Piroska

(1907–1982)

Hetvenöt éves volt, amikor eltávozott közülünk. Ha hihetünk Cicerónak, aki szerint az öregség lehatalmasabb ellenszere a tudományokkal való foglalkozás, akkor meg tudjuk magyarázni D. Szemző Piroska bámulatos munkabírásának titkát. Pontos munkaterv szerint dolgozott egész életében, mindig magasabbra emelve a mércét önmaga előtt, és mindig mindent sikeresen teljesítve. Az utolsó tíz év nyomasztó magányával dacolva, rá jellemző szívóssággal és erudícióval dolgozott az irodalomtörténet, a könyv- és sajtótörténet területén. Legközelebb állt hozzá a XIX. sz. művelődéstörténete, melyet komplex módon, értékes mikrofilológiai adatok egész sorával gazdagított. Jó érzéke volt a szövegkritikai munkálatokhoz, vonzották kiadástörténeti problémák, szakértő volt a nyomdatörténet megannyi vonatkozásában, jeles kismonográfusa a múlt századi pesti német és magyar sajtó közönségtörténetének.

Félkész művet nem adott ki kezei közül: türelemmel nyomozott periférikus adatok után és szenvedélyes témaszeretettel csiszolta munkáit a legapróbb részletek tisztázásáig. De nem is szeretett az íróasztalfiók számára írni, jó sáfára volt műveinek – nagy nyereségére tudományos életünknek. Kitűnő nyelvtudását és széles körű külföldi kapcsolatait egyértelműen magyar tárgyú kutatásainak szolgálatába állította, akkor is, ha saját dolgairól volt szó, akkor is, ha egy-egy diszciplína nemzetközi bemutatkozásához járult hozzá. Szerteágazó búvárlatainak természetes centruma a XIX. század magyar irodalma volt: Petőfi, Arany és Vajda költészetének, Jókai regényírói világának vonzása egész pályafutását meghatározta. Sok terv foglalkoztatta még, sok téma megírása várt volna még avatott tollára, de életműve ezek nélkül sem maradt torzóban, hanem harmonikus egész, lezárt opusz lett. Jellegzetes kutatói arcélének őrzője.

V. Kovács Sándor

Gergely Pál

(1902–1982)

Gergely Pál egy széles látókörű, nagyot akaró nemzedék utolsó képviselői közé tartozott: Kolozsvárott született, a budapesti egyetemen végezte tanulmányait, s a húszas években kibontakozó ifjúsági reformmozgalmakban vállalt szerepet. Ezek a reformmozgalmak új közösségi eszményeket tűztek az ifjú magyar értelmiség elé: a magyar társadalom szociális átalakulását követelték, a dunavölgyi népek közeledésén munkálkodtak, demokratikus szellemben nevelték a kisebbségi sorba került fiatalokat. Ezeknek a közösségi céloknak a szolgálatában vállalt szerepet Gergely Pál is a Bartha Miklós Társaságában és az 1927–1928-ban megjelent Híd című folyóirat szerkesztőségében, és ezeket a közösségi eszményeket képviselte *Erdélyi gondolatok* (1944) című cikkgyűjteményében is. Szülőföldje iránt érzett hűségét szóltatta meg *Szekely világljárók* (1940) című munkájában, amely színes képekben idézte fel Kőrösi Csoma Sándor és társai emlékezetét. A húszas évek végén lett a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának munkatársa. Hosszú évtizedeket töltött el ebben a műhelyben, rendezgetve az Akadémia elnökségének iratanyagát, közte a néhai főtítkár: Arany János leveleit és iratait. *Arany János és az Akadémia* címmel 1957-ben adta közre legjelentősebb tudományos művét, alapos kutató munkával dolgozva fel a titoknoki és főtítkári évek történetét. Molnár Zoltánnal együtt 1962-ben közreadta az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudományos repertóriumot, Arany János összegyűjtött műveinek 14. köteteként sajtó alá rendezte nagy költőnk akadémiai iratait, Vörösmarty Mihály összegyűjtött műveinek 16. kötetében pedig sajtó alá rendezte a költőnek az Akadémiához, illetve a Kisfaludy Társasághoz kapcsolódó iratanyagát. Más munkáiban ugyancsak az Akadémia, illetve az Akadémiai Könyvtár múltját, illetve nagyszerű művelődéstörténeti kincseit mutatta be. Hosszú és munkás élet végére tett pontot a halál.

Pomogáts Béla